

JUNI/JULI 2001
NUMMER 6

In dit nummer

- **Pijlers onder planbureauproducten nader gespecificeerd**
- **Productie Natuurbalans 2001 vordert**
- **Instrumenten voor interactieve beleidsadviesing**
- **De toestand van de Natuur; overwegingen bij het meten**

Nieuws van het Natuurplanbureau

is een gezamenlijke uitgave van de planbureaupartners: RIVM, WUR, RIKZ en RIZA. De Nieuwsbrief is bedoeld voor planbureau medewerkers en/of geïnteresseerden in planbureauwerk binnen de partnerinstellingen.

Redactie: Bram ten Cate, programmasecretaris NPB-DLO
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 44 82
E-mail b.tencate@alterra.wageningen-ur.nl

Internet: www.natuurplanbureau.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres.

Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

Nummer 7 van de Nieuwsbrief verschijnt medio september 2001

Nieuws van het Natuurplanbureau

Pijlers onder planbureauproducten nader gespecificeerd

Bram ten Cate

Het Natuurplanbureau (NPB) heeft via DWK een aantal kennisvragen gesteld die in de onderzoeksprogramma's van DLO moeten worden beantwoord. Omdat deze kennisvragen nog niet heel specifiek zijn, moet het NPB exact aangeven waaraan de onderzoeksproducten dienen te voldoen. Tijdens de Workshop 'Pijlers onder Planbureauproducten' op 26 juni j.l. bij Alterra hebben de diverse betrokken partijen verder gewerkt aan de programmering van het onderbouwende onderzoek in 2002.

Bij de vraagarticulatie voor het onderbouwende onderzoek zijn vier partijen betrokken met verschillende belangen. Dit werd aan het begin van de workshop duidelijk tijdens een rondetafelgesprek. Ron Ravesteijn van de Directie Natuurbeheer heeft belang bij een goed product dat op tijd wordt geleverd om politiek en beleid van informatie te voorzien. Jieles van Baalen van de Directie Wetenschap en Kennisoverdracht (DWK) wil dat de kennisvragen efficiënt en met effectief gebruik van het onderzoeksgeld worden beantwoord. Het Natuurplanbureau moet zorgen dat de heren der verspreide kennis bij elkaar

komt en moet de juiste mensen vinden om de vragen te beantwoorden en moet grip houden op het proces. Leon Braat lichtte tevens toe hoe het NPB staat in relatie tot andere planbureaus en welke onderzoeksvragen op de grensvlakken spelen. Dick van Zaane als vertegenwoordiger van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) wil als kennisorganisatie bijdragen aan een goede product om een tevreden klant te krijgen en om DLO te profileren als onafhankelijke organisatie als het gaat om planbureautaken.

Tijdens de workshopsessies zaten vragers (NPB) en aanbieders (programmaleiders DLO) bij elkaar om meer dan 50 kennisvragen te specificeren. Verdeeld over vijf groepen voelde men elkaar aan de tand om te komen tot projectontwerpen. De beschikbare tijd (1,5 uur) bleek te kort te zijn om voor alle onderwerpen goede specificaties te maken. Daarom zijn tussen

het NPB en diverse aanbieders vervolgspraken gemaakt om de projectontwerpen nader uit te werken. Voor de onderbouw van het onderzoek in 2002 is ten minste een stevig fundament gelegd.

Productie Natuurbalans 2001 vordert

Karin Sollart

De natuurbalans 2001 begint steeds duidelijker vorm te krijgen. De projectteamleden hebben hun teksten en illustraties voor het extern concept vóór de afgesproken datum aangeleverd. Maar ook anderen zijn druk bezig.

Terwijl de redactie- en productieteams van de verschillende instituten momenteel driftig in de weer zijn met grafieken, kaarten en andere figuren, denken de medewerkers van de vormgevingsstudio na over foto's. Het kernteam doet niets anders dan urenlang vergaderen, indelingen herzien, met teksten schuiven, de inhoudsopgave toch maar weer overhoop halen, kortom: zich een weg banen door de berg aan interessante informatie die nu beschikbaar is.

Inmiddels is het extern concept voor commentaar verstuurd naar deskundigen en betrokkenen. We verwachten voor 4 juli reacties binnen te hebben, en zullen deze vervolgens verwerken. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan een samenvatting, waarin de belangrijkste boodschappen uit de Natuurbalans zullen worden opgenomen.

Weerribben

Voorlopig ligt alles dus nog op schema; de komende weken zal moeten blijken of we dit kunnen volhouden. Om de stemming erin te houden is het projectteam op 26 juni op excursie geweest naar de Weerribben. Dit gebied vervult een belangrijke natuurfunctie op de grens van Overijssel en Friesland. Ook voor waterrecreatie is dit gebied erg

aantrekkelijk. De projectteamleden hebben aan de lijve kunnen ondervinden of de doorwerking van het beleid voor de Natte natuur merkbaar is.

Instrumenten voor interactieve beleidsadviesing

Wim Lammers

Het Natuur- en Milieuplanbureau hebben in de beleidsvoorbereiding van regeringsnota's twee rollen, namelijk het benoemen en ruimtelijk expliciteren van beleidsopties en het uitvoeren van ex-ante evaluaties van voorgenomen beleid. In beide rollen is interactie met beleidsmakers essentieel. RIVM en DLO hebben recent instrumenten ontwikkeld als hulpmiddel voor deze interactie.

In de reeks Planbureauvaardigheden stonden zijn op 12 juni j.l. de instrumenten voor interactieve beleidsadviesing aan de orde. Wim Lammers maakte eerst duidelijk wat interactieve beleidsadviesing inhoudt, Hans Farjon vertelde over zijn ervaringen met de Ruimtescanner en Janneke Roos over haar ervaringen met WARUMEC Ten slotte deelde Raymond de Niet met de ongeveer 15 toehoorders zijn ervaringen met de Leefomgevingsverkenner.

Kaartbeelden en vuistregels

De ontwikkelde instrumenten zijn een nuttige aanvulling op de standaardmodelketen, omdat deze laatste een gedetailleerde modelinput vraagt en een te lange doorlooptijd heeft (langer dan drie maanden). Voor de interactie met de gebruikers (zoals beleidsmakers) zijn

kaartbeelden en vuistregels uitermate geschikt. Weliswaar is de uitkomst minder nauwkeurig maar voor interactieve beleidstoepassingen is vaak de richting en orde van grootte belangrijker dan de exacte uitkomst. De kracht zit vooral in het relatieve verschil tussen varianten. Dit vraagt wel om voldoende contrast tussen de varianten, omdat anders met schijnnaauwkeurigheden wordt gewerkt.

Gebruiksvriendelijk

Aan de gebruiksvriendelijkheid van de instrumenten moet nog veel worden verbeterd. Ook de keuze van sleutelvariabelen en de instelling van deze variabelen moet inzichtelijk gebeuren. De gebruiker en de klant moeten in hoofdlijnen snappen wat er in het model gebeurt.

Het fysiek integreren van deze instrumenten is (nog) een stap te ver en waarschijnlijk ook niet effectief en efficiënt. Om de instrumenten op elkaar af te stemmen is wel zinvol. Het is een uitdaging om de Ruimtescanner als ontwerpinstrument en WARUMEC als beoordelingsinstrument in te bouwen in het raamwerk van de leefomgevingsverkenner (ontwerp en beoordelingsinstrument). Een barrière voor deze integratieslag is niet van technische en conceptuele aard, maar ligt meer in de complexe organisatie van het planbureauwerk en de onderlinge bereidheid om data vrij te geven voor dit soort toepassingen.

De toestand van de Natuur; overwegingen bij het meten

Florence van den Bosch

Reinier van den Berg en Mireille de Heer zijn bezig met het hoofdstuk Toestand van natuur, landschap en maatschappij van de Natuurverkenningen. Reinier –die hoofd is van het Laboratorium voor Bodem- en Grondwateronderzoek van het RIVM – is als adviseur van de CUI aanspreekpunt voor het onderwerp 'toestand van de natuur'. Mireille – die in het dagelijks leven projectleider ecologische monitoring is – heeft als deelprojectleider voor de Natuurverkenningen een dagtaak aan het vormgeven van het hoofdstuk Toestand.

Reinier: "Het is een belangrijk hoofdstuk in die zin dat dit het vertrekpunt is voor de Verkenningen." Het schetst de toestand van natuur en landschap en de relatie tot de maatschappij; alle onderwerpen die in de Verkenningen aan bod komen. Als in de verschillende scenario's wordt geschetst waar het heen gaat met de natuur in Nederland en wat het beleid daaraan zou kunnen en moeten doen, dan kun je refererend aan dit hoofdstuk zeggen: het gaat beter of het gaat slechter of het blijft even goed. Mireille: "We maken, zeg maar, een foto van hoe het er nu voor staat"

Een essentieel punt in dit hoofdstuk is de ontwikkeling van graadmeters. Reinier heeft in het verleden meegewerkt aan het ontwikkelen van graadmeters voor de Milieuverkenning en Milieubalans. Reinier:

"Natuurbeleid of natuureffect is toch een legitimatie van milieubeleid." In dat kader werd ook nagedacht over de ontwikkeling van graadmeters voor natuur. Het afgelopen jaar

zijn daarin grote vorderingen gemaakt, aldus Reinier: "Als ik zie hoe het nu is en hoe het een jaar geleden was, dan is er zoveel voortgang geboekt, dat is ongelooflijk."

Daarnaast krijgt de ontwikkeling van graadmeters voor 'natuur in de maatschappij' veel aandacht. Mireille: "Dan gaat het over belevingswaarden, over draagvlak voor natuur bij het grote publiek. RIVM en Alterra werken hierbij heel

De "Natuurverkenningen2" zal een beeld geven van natuur en landschap omstreeks 2030. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar de invloed landbouw, verstedelijking en bestuurlijke ontwikkeling; biodiversiteit en water zijn rode draden in het verhaal. De trekker van ieder hoofdstuk en het meest hierbij betrokken lid van de Commissie Uitvoerende Instellingen (CUI) komen in de Nieuwsbrieven aan het woord om wat meer achtergrondinformatie te geven over de ideeën en de mensen. De afgelopen maanden zijn het Nieuwe wonen en Landbouw aan de orde geweest. Deze maand vertellen Reinier van de Berg en Mireille de Heer over het hoofdstuk Toestand.

intensief samen." Informatie hierover wordt verzameld via een enquête, die ook voor de Verkenningen in '97 al gehouden werd.

Reinier: "Maar er is ook een aantal zaken waar we helemaal nog geen instrumenten voor hebben, zoals institutioneel draagvlak, en dat wordt op een hele andere manier aangepakt." Deze onderwerpen, die nieuw zijn, zijn naar voren gekomen in een serie externe workshops die aan het begin van het NVK-project zijn gehouden. Mireille: "We hebben daar nog geen modellen voor of vaste manieren om daarmee om te gaan, maar daar laten we nu essays over schrijven door deskundige auteurs, die een soort helicopterview hebben op die terreinen. Die proberen dus een aantal vragen voor ons op een overwegend kwalitatieve manier in te vullen"

Een voorbeeld is het essay over institutioneel draagvlak. Organisaties als

Natuurmonumenten, de ANWB, de Bond van Bouwondernemers sluiten kortstondige liaisons om iets voor elkaar te krijgen. Het essay gaat in op vragen als: wat proberen dit soort organisaties voor elkaar te krijgen op het gebied van natuur? Waarom? En met wat voor legitimatie doen ze dat? Reinier: "Het zou best zo kunnen zijn dat je uit dat soort essays straks lijnen gaat vinden waarvan je zegt: dat is wel aardig, dat zouden we in de toekomst wel eens kunnen meten."

Financiën zijn erg belangrijk in Den Haag

In het hoofdstuk wordt ook gekeken naar geldstromen die vanuit het Europese, nationale en lokale niveau bij het natuurbeleid terechtkomen. Uit de Natuurverkenningen '97 en diverse onderzoeken daarna is al gebleken dat dit heel moeilijk is. Mireille: "Het blijkt dat je tegen definitiekwesties aanloopt." Het is bijvoorbeeld moeilijk om te bepalen welk deel van de Europese fondsen bedoeld is voor Nederland, en welk deel dáárvan dan weer kan worden toegeschreven aan

natuur. Eenzelfde soort problemen kom je tegen op nationaal niveau. Mireille: "Er gaat bijvoorbeeld geld van de Rijkswaterstaat naar het wegbermbeheer, vele tientallen miljoenen. Welk percentage is dan bestemd voor ecologisch bermbeheer en wanneer noem je het ecologisch bermbeheer, en moet je allerlei compenserende en mitigerende maatregelen dan ook als uitgave betitelen? Deze definitiekwestie –wanneer is het nou voor natuur en wanneer niet – is moeilijk, maar zeker belangrijk."

Totdat dergelijke definitieproblemen zijn opgelost, zijn geldstromen een gevaarlijk onderzoeksobject. Reinier: "Als je de definities eenmaal hebt vastgesteld met zijn allen, dan valt er wel aan te werken, maar tot die tijd kun je makkelijk je vingers branden."

Het is een enorme piramide, een enorme waaier...

Het hoofdstuk 'Toestand van natuur en landschap' bestaat in zekere zin uit een samenvatting van een aantal jaren Natuurbalans en de kennis die daar allemaal omheen verzameld is. Reinier: "De gegevens van honderden en misschien wel duizenden mensen, vrijwilligers die in het veld waarnemen, stromen samen in een paar graadmeters. Dat is werk van

heel veel mensen, van heel veel jaren." Het helpt daarbij enorm dat Mireille projectleider is van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Reinier: "Met name voor het natuurdeel van het hoofdstuk wordt heel sterk aangesloten bij het NEM, en dat netwerk is weer gebaseerd op allerlei particuliere gegevensbeherende organisaties, verzamelende organisaties." Mireille: "Ik probeer al die informatiekanalen van vrijwilligers, die we via allerlei omwegen krijgen, een beetje te stroomlijnen."

Een grote uitdaging hierbij is het representatief houden van de metingen. Omdat er veel met vrijwilligers gewerkt wordt, is dat niet altijd even gemakkelijk. Reinier: "Je zou je kunnen voorstellen dat een vrijwilliger in Limburg geïnteresseerd is in vlinders. Die telt enorme aantallen vlinders omdat hij daarnaar op zoek is. Verhuist hij naar Groningen, dan worden er in Limburg opeens geen vlinders meer gesignaleerd, terwijl er in Groningen plotseling een heleboel blijken te zijn. Wij zouden dan kunnen denken dat er, bijvoorbeeld, een klimaateffect opgetreden is en dat de vlinder gemigreerd is naar het noorden. Op dat soort zaken moet je grip zien te krijgen." Toch is het de moeite waard om met vrijwilligers samen te werken. Mireille: "Je motiveert heel veel mensen in

de samenleving om iets aan natuur te doen, en je maakt natuurlijk gebruik van al die inspanningen."

Het maken van graadmeters is natuurlijk nooit klaar, want het beleid blijft altijd in ontwikkeling

Politiek en bestuur hebben behoefte aan graadmeters, om op redelijk objectieve wijze de voortgang van het beleid te kunnen meten. Maar omdat het beleid in ontwikkeling blijft, zijn ook de graadmeters voortdurend aan verandering onderhevig. Reinier: "Je moet ervoor oppassen. Graadmeters moeten een zekere vorm van stabiliteit kennen, want als je ze elk jaar verandert, kun je ze niet van jaar tot jaar vergelijken. Maar je moet ook openstaan voor ontwikkelingen. Dat betekent in feite dat je de informatie die je toch al beschikbaar had, op een wat

andere manier gaat combineren."

Maar wandel als bioloog door de natuurgebieden van Nederland en je ziet dat het gewoon niet goed gaat

De belangrijkste boodschappen die uit dit hoofdstuk naar voren zullen komen, zijn enerzijds lokale verbeteringen van de natuurkwaliteit, anderzijds een achteruitgang van de biodiversiteit. Reinier: "Het lijkt er op dat de natuur in Nederland het dieptepunt bereikt heeft en weer aan het toenemen is. De Ecologische Hoofdstructuur heeft aan die toename een behoorlijke bijdrage geleverd. Nu gaat het er om de kwaliteit van de natuur en dus de condities voor de natuur te verbeteren. Daarvoor is onder meer verbetering van de milieukwaliteit heel belangrijk."

Zojuist verschenen

In de reeks 'Planbureau - werk in uitvoering' is het volgende werkdocument verschenen: 2000/01. Jansen, S. m.m.v. R.H.P. Snep, Y.R. Hoogeveen & C.M. Goossen. Natuur in en om de stad

Werkdocumenten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van het Natuurplanbureau (Alterra-oost, kamer 1.422; tel. 0317 - 47 78 45)

